

Negatív emotív szemantikai tartalmú fokozó elemek vizsgálata az angol–orosz és orosz–angol fordítás tükrében

Bevezetés

Az előadásban a negatív emotív szemantikai tartalmú fokozó elemeket vesszük górcső alá, az angolról oroszra és oroszról angolra történő fordítás szempontjából.

Negatív emotív szemantikai tartalmú fokozó elemeknek nevezzük azokat a kifejezéseket, amelyek lexikai szinten negatív polaritással rendelkeznek, és különböző értékelő kifejezések mellett fokozó funkciót tölthetne be (pl. *borzasztó jó, kegyetlen rosszul, mocskos nagy*). A jelenséggel mind elméleti, mind alkalmazott nyelvészeti szempontból csekély számú dolgozat foglalkozik (vö. pl. Wierzbicka 2002; Jing-Schmidt 2007; Andor 2011; Kugler 2014; Szabó 2015), annak ellenére, hogy Jing-Schmidt (2007) és Andor (2011) kutatási eredményei alapján valószínűleg nyelvfüggetlen sajátság. Emellett nincs tudomásunk más olyan dolgozatról, amely a negatív emotív fokozó elemeket a fordítási műveletek, illetve lehetőségek szempontjából vizsgálat tárgyává tenné. A jelen előadás tehát több szempontból is hiánypótlónak tekinthető.

A vizsgálat módszere, eszköze

Vizsgálatunk fókuszául az angol és az orosz nyelvet választottuk, és a kutatáshoz az Orosz nyelv nemzeti korpuszának (НКРЯ) angol–orosz párhuzamos alkorpuszát használtuk. Szerettük volna a vizsgálatot a magyar nyelv vonatkozásában is elvégezni, azonban erre, megfelelő korpusz hiányában egyelőre nem volt lehetőségünk.

A kutatást a következőképpen végeztük el: Először, az előzetes korpuszvizsgálati eredményeinkre támaszkodva kiválasztottunk az orosz és az angol nyelvben 2-2 olyan elemet, amelyek lexikai szinten negatív emotív szemantikai tartalommal rendelkeznek, képesek értékelést megfogalmazó szókapcsolatokban fokozó funkciót betölteni, és frekvenciájuk a hasonló sajátságokkal rendelkező elemekhez viszonyítva magas. Az oroszban a *чертовски* ('szörnyen, pokolian, átkozottul'), *чертовски* ('szörnyű, pokoli, átkozott') és az *ужасно* ('borzasztóan, szörnyen'), *ужасный* ('rémes, szörnyű, borzasztó'), az angolban pedig a *damn(ed)* ('átkozott, átkozottul, rohadt') és az *awfully* ('borzasztóan, szörnyen, rémesen') határozószókat és melléneveket választottuk. A vizsgálatban nem csupán a fenti szóalakokat, hanem azok különböző toldalékokkal ellátott alakjait is figyelembe vettük. A kiválasztás után a vizsgálati korpuszból lekérdeztük az összes elemet. A lekérdezéssel megkaptunk minden olyan fordítási egységet, ahol a forrásnyelv tartalmazta a vizsgált kifejezést, és minden olyan egységet is, ahol az a célnyelvi oldalon, fordítási megoldásként jelent meg. A vizsgálati korpuszban tárolt metaadatoknak köszönhetően e két lehetőséget külön tudtuk elemezni egymástól. A fordítási egységeket tehát kézzel különválogattuk, és a két típust kvalitatív és kvantitatív szempontból külön-külön vizsgáltuk és rendszereztük, minden lekérdezett szó esetében. A munkához Kaludy Kinga (1994) osztályozását vettük alapul.

A vizsgálat hipotézisei

A vizsgálat legfontosabb hipotézisei a következők voltak: 1) amennyiben a vizsgált elem a forrásszövegben jelenik meg, a fordítók – annak stiláris értéke miatt – gyakran kerülnek a célnyelvi ekvivalens használatát, ugyanakkor különböző kompenzációs megoldásokkal igyekeznek a veszteséget pótolni a célnyelvben; 2) a vizsgált elemek a célnyelvi oldalon csak akkor jelennek meg, ha hasonló stiláris értékkel rendelkező elemet találunk a forrásnyelvi oldalon is.

Eredmények

A vizsgálat eredményei csupán részben igazolták a hipotéziseinket. Azt tapasztaltuk ugyanis, hogy a fordítók az esetek túlnyomó többségében vagy egyszerűen kihagyják a vizsgált elemet, vagy stilisztikai szempontból semleges fokozó elemre cserélik azt, vagy pedig a teljes szerkezetet átalakítják úgy, hogy a stiláris veszteséget nem pótolják. Ily módon, bár azt feltételeztük, hogy a kompenzációs törekvés kimagasló lesz, a fordítás oldalán a legtöbb esetben jelentős stiláris értékvesztést tapasztaltunk.

A kutatás egy további, figyelemre méltó tapasztalata volt, hogy a fordítási megoldások szisztematikus eltérést mutattak attól függően, hogy a vizsgált elemek pozitív vagy negatív polaritású elem szemantikai tartalmát fokozzák (pl. *damn good* vagy *damn poor*).

Az előadásban részletesen, a korpuszból származó példák segítségével bemutatjuk a vizsgálat tapasztalatait, továbbá az eredményeket összevetjük néhány angol–oroszc szótár javasolt ekvivalenseivel.

IRODALOM

- Andor J. 2011. De durva ez a téma! – Megfigyelések a melléknévi polaritásváltásról. In *Hungarológiai Évkönyv* **12**(1). 33–42.
- Jing-Schmidt, Z. 2007. Negativity bias in language: A cognitive-affective model of emotive intensifiers. *Cognitive Linguistics* **18**(3). 417–443.
- Klaudy K. 1994. *A fordítás elmélete és gyakorlata. Angol, német, francia, orosz fordítástechnikai példatárral*. Budapest, Scholastica.
- Kugler N. 2014. A nyelvi polaritás kifejezésének egy mintázata, avagy milyen a félelmetesen jó? *Magyar Nyelvőr* **138**(2). 129–139.
- Szabó M. K. 2015. A polaritásváltás problémája a szentimentelemzés szempontjából. In: Váradi T., ed.: *IX. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia konferenciakötete*. Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézet. 51–61.
- Wierzbicka, A. 2002. Australian cultural scripts – bloody revisited. *Journal of Pragmatics* **34**(9). 1167–1209.

FORRÁS

Az Orosz nyelv nemzeti korpuszának (НКРЯ) angol–oroszc párhuzamos alkorpusza (<http://ruscorpora.ru/search-para-en.html>)